

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

УДК 904(477.82)°09/13":739.2:72

А. Пословська

АРХЕОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА У ВИВЧЕННІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА ВОЛИНИ ДАВНЬОРУСЬКОГО ЧАСУ

Стаття присвячена аналізу культурних процесів на Волині періоду X – середини XIV ст. Зокрема, показано як змінилась уява про духовну культуру та мистецтво регіону після введення до наукового обігу археологічних матеріалів. Саме на їх основі виділені місцеві особливості та культурні зв'язки в ювелірній справі, поховальних пам'ятках та архітектурі.

Ключові слова: волинська ювелірна школа, поховальний обряд, християнство, волинська архітектурна школа.

The article is dedicated to analysis of cultural processes in Volyn in the period of X – mid. XIV cent. In particular, it is shown how changed the imagination about spiritual culture and art of the region after introduction of archaeological materials into scientific use. They influenced the local features and cultural connections in jewelry, funerary monuments and architecture.

Keywords: Volyn jewelry school, burial ritual, Christianity, Volyn architecture school.

Актуальність теми. Важливою складовою сучасної вітчизняної історичної науки є регіональні студії. Комплексного дослідження потребує культурний розвиток Волині. Літописці, які працювали спочатку в Києві, мало уваги приділяли західній околиці держави, тому археологічні джерела є основними для дослідження духовної культури та мистецтва тогочасного населення регіону. На їх основі можемо прослідкувати як змінювалась уява про культуру Волині та виділити її особливості та зв'язки.

Історіографія проблеми. Історія культурного розвитку регіону була закладена ще в XIX ст. у працях С. Русова [15], П. Батюшкова [1] та інших. Для дослідження процесу прийняття християнства на Волині важливе значення має праця К. Мельник «Раскопки в земле лучан, произведенные в 1897 и 1898 гг.» [6]. Пізніше О. Моця проаналізував поховальний обряд у своєму дослідженні [9]. Публікації М. Каргера [2] є важливими під час дослідження особливостей архітектурних споруд Волині. Потужні розробки належать Р. Михайловій [7]. Історіографічне значення для розкриття даної проблеми мають також роботи Г. Корзухіної [3], М. Кучинка [5], Г. Охріменка [11], С. Панишка [12].

Мета роботи – показати як змінилась уява про культурний розвиток Волині давньоруського часу із залученням археологічних джерел, на їх основі проаналізувати духовну культуру та мистецтво Волинської землі, а також визначити їх головні особливості.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Зауважимо, що в даній роботі аналізуються регіональні дослідження. Одним із перших наукових досліджень про Волинь стала праця С. Русова «Волинские записки, сочиненные С. Русовым в Житомире» (1809 р.). Автор зосереджує увагу на політичній історії краю, тому відомостей про особливості культурного життя Волині періоду X – середини XIV ст. зовсім небагато. Зокрема, С. Русов описує християнізацію краю. Датою знищення язичництва і прийняття на Волині християнської віри вважає 989 р. [15, с. 6]. Дослідник зазначив позитивні наслідки процесу християнізації, який стимулював проникнення на волинську землю освітніх явищ.

1888 р. у Санкт-Петербурзі вийшла друком книга «Волинь. Исторические судьбы Юго-Западного края» П. Батюшкова, яка у 2004 р. була перекладена на українську мову. Велику увагу автор приділяє опису переваг процесу християнізації. П. Батюшков зазначає, що прийняття християнства сприяло згуртуванню слов'яно-руських племен Волині в одне державне ціле [1, с. 18]. Автор описує ряд архітектурних церковних споруд. Зазначає, що на період прийняття християнства припадає спорудження князем Володимиром у сучасному місті Володимирі-Волинському кам'яної церкви, яка за його християнським іменем названа Василівською та існує до сьогодні [1, с. 26].

Таку уяву про культурне життя Волині давньоруського періоду маємо на кінець XIX ст., тобто без залучення даних археологічних джерел. Археологічні дослідження на Волині проводились В. Антоновичем та К. Мельник перед XI археологічним з'їздом. Саме розкопки курганів К. Мельник дали можливість по-новому розглянути культурні процеси на Волині. Наприклад, К. Мельник, розкопавши курган № 29, вважала, що його супровідний інвентар належав купцю. Підставами для цього були знайдені тут великі і малі ваги, ковадло, молоточок, бронзові матриці для виготовлення прикрас із зерні – лунниця, сережок [6, с. 540-542]. Однак Г. Корзухіна шляхом співставлення даних штампів із серезками та намистом Гушинського, Боршівського, Копівського, Юрковецького та інших скарбів кінця X ст., довела, що дані бронзові предмети були не гирьками, а штампами для ювелірних прикрас із зерні [3, с. 73].

Зважаючи на те, що пересопницький ювелір був похований за звичайним у Подніпров'ї обрядом поховання, Г. Корзухіна дійшла висновку, що майстер був місцевого походження: він жив та працював у Пересопниці, біля якої і був похований [3, с. 73]. Спираючись на інструментарій ювеліра з кургану саме Пересопниці, де знайдено інструментарій ювеліра, є одним з основних центрів виробництва ювелірних виробів. Археологічні джерела дають можливість стверджувати, що до таких центрів можна віднести також Луцьк. С. Терський в передмісті знайшов сліди ювелірної майстерні, яка існувала тут на рубежі X–XI ст. [16, с. 90]. Таким чином, археологічні знахідки – інструментарію ювеліра у Пересопниці та залишки майстерні X ст. у Луцьку – є доказом раннього виділення ювелірного ремесла в регіоні.

Власна художня традиція виготовлення ювелірних виробів, яку виділила Р. Михайлова, існувала на Волині у X – на початку XII ст. В історіографії вона має назву волинська ювелірна школа. Вивчення ювелірних прикрас Р. Михайловою дозволило визначити, що характерною особливістю волинських ювелірних виробів є набір стилістично однорідних речей, оздоблених зерню. Зернь, як прийом художньої обробки виробів з металу, відома в мистецтві Стародавнього Єгипту, Греції. Це – серезки так званого «волинського типу», великі лунниця, великі лопатеві еліпсоподібні намистини, кулеподібні та дзвоноподібні гудзики-підвіски, персні з великими напівсферичними щитками, щедро прикрашені геометричними узорами у вигляді трикутників, ромбів, кіл, зигзагів, пасків, бордюрів, «доріжок» [7, с. 113].

На думку Г. Корзухіної волинська ювелірна школа зародилась під впливом традицій Польщі і Чехії [3, с. 73]. В той же час С. Панишко визнає вплив Великої Моравії на тогочасну волинську школу ювелірного виробництва. Типові виробниці трапляються в скарбах не тільки на Волині (Боршівський), а й у верхів'ях Південного Бугу (Коліївський, Юрковицький) і навіть у Гніздівському скарбі 1868 р., Гушинському біля Чернігова [12, с.30-39].

Значимо, що форма сережок «волинського типу» є досить своєрідною – вони не мали гачечка, який просовується у вушну мочку. Це дало підстави віднести їх до скровених кілець. У той же час відомо, що традиція носити кільця або щитки з підвісками, одягнутими не у вухо, а підвішеними на нього, існувала в давніх єгиптян та в античному світі [7, с. 114].

Значну кількість прикрас під час розкопок поховань знайшла К. Мельник. Знахідки сережок дослідниця поділила на чотири типи. Ознайомившись з характеристикою сережок, які належать до четвертого типу (за К. Мельник), можна зрозуміти, що це прикраси, які пізніше отримали назву серезки «волинського типу» [6, с. 498]. Такі оздобу у волинських курганних похованнях знаходили по одній з обох боків обличчя або на скронях. Тобто до археологічних розкопок К. Мельник ніхто не знав про особливий регіональний тип сережок, а дослідниця виділила його і підкреслила, що сережок «волинського типу» всього чотири екземпляри і це найбагатший вид даного роду прикрас.

Ювелірні виробниці виготовлялися здебільшого місцевими майстрами, про що свідчить їх стилістична єдність, а також інструментарій ювелірів. Такий набір прикрас – це продукт волинської мистецької школи. Срібні виробниці XII–XIII ст. характеризують новий етап у розвитку волинської традиції художнього ремесла, що знайшло своє вираження у виготовленні прикрас з черню. В другій половині XIII – першій половині XIV ст. відбувається поступове завершення давньоруських традицій і тяжіння місцевої культури до центральноєвропейської.

Р. Михайлова зазначає, що ювелірний убір Волині другої половини X – перших десятиліть XI ст. існував у двох варіантах – жіночому та чоловічому. Подібні речі виготовлялися на Волині в районі Пересопниці, де мешкали літописні волиняни (за К.

Мельник лучани), і на теренах сучасної Вінниччини, в районі с. Червоне, де жили літописні уличі. Жодний інший давньоруський регіон не має в цей час художніх надбань подібного рівня – ні за кількісними, ні за якісними параметрами [7, с. 119].

На основі аналізу археологічних джерел випливає, що саме волинська ювелірна школа є особливим виразником загальноєвропейських мистецьких процесів. Слід мати на увазі, що велика кількість прикрас не виготовлялась на місці, а потрапила на Волинь у результаті обміну або військових дій. Твори мистецтва відображали розвиток і зміни художніх потреб та естетичних смаків давньоруського населення Волині.

Важливою подією в історії Волинської землі X – середини XIV ст. було прийняття християнства, адже релігія займала провідне місце в ідеології середньовічного суспільства. Історик О. Цинкаловський стверджує, що розповсюдження християнства на території Волині тісно пов'язане з місією святого Мефодія і його учнів [11, с. 225]. Вчений також зазначає, що до прийняття християнства ми маємо невелику кількість відомостей про поширення християнства на Волині. Тому можна стверджувати, що християнська віра не була чужою для нашого народу ще до запровадження її Володимиром Великим.

На раннє поширення християнства, наприклад, у луцькій околиці вказує зміна обряду поховання, що відбулася ще в X ст.: для могил почали копати ями завглибшки 1,0-1,5 м, проте над ними ще довго насипали кургани. В чисельних городищах, оселях IX–X ст. знайдено велику кількість предметів, пов'язаних з діяльністю і богослужіннями перших християнських громад: хрестинколпіїни, ікони на камені тощо. Тобто одночасно спостерігаємо як ознаки поширення християнської віри, так і прояви язичницьких вірувань.

Спіраючись на археологічні джерела, виходить, що в поховальному обряді пережитки язичництва проявлялися навіть у XII ст., коли здавалося б християнство стало панівною релігією. Свідченням цього є знахідка в шарі XI–XII ст. у Дорогичині над Бугом зооморфної підвіски у вигляді стилізованої собаки чи вовка. Магічні функції виконували і амулети, виготовлені з ікол вовка, ведмеда з діркою для підвішування, які були знайдені у Боратині, Городищі Другому біля Луцька, Луцьку та інших населених пунктах Волині під час археологічних розкопок. До цієї ж групи зараховуються і так звані зігнуті вістря, зроблені з кінчиків рогу, виявлені в шарі X–XI ст. в Городищі Другому Луцького району та в шарі XI ст. у Перемилі Горохівського району Волинської області [5, с. 26]. Існували також підвіски-амулети у вигляді ключів, що, очевидно, символізували достаток. Роль оберегів відігравали також ножі. Значна їх кількість виявлена в багатьох волинських курганах [6, с. 494]. Співіснування язичництва з християнством бачимо і в тому, що навколо курганів помітні ровики, в яких запалювали вогонь. Це як своєрідне відображення сонячного культу, священного кола, а також і віра волинян в очищувальну силу вогню. Такі ровики спостерігаємо навколо курганів у Липно Ківерцівського району, Гірка Полонка Луцького району та в інших населених пунктах [10, с. 526].

Слід зазначити, що у процесі християнізації широко поширеними стають мідні та бронзові хрестики, суцільно відлиті та складені з двох частин – енкалпіїни. Енкалпіїни є прикладом поширення візантійських впливів у давньоруській культурі та мистецтві.

Фактично поховальний обряд – це складне соціальне явище. В археологічному відношенні поховальний комплекс – це система, яка включає в себе такі складові: поховальна споруда, покійник та інвентар. О. Моця, розглядаючи всі категорії поховального інвентарю, дійшов висновку, що елементи поховального обряду небагаточисельні, якщо порівняти їх з обрядом археологічних культур бронзового чи ранньозалізного віку [9, с. 53]. Говорячи про поховальний обряд давньоруської держави, ми повинні допускати асинхронність у розвитку даної обрядності в окремих мікрорегіонах у конкретні хронологічні періоди.

Перші фахові розкопки курганних могильників VIII–XII ст. в околицях Луцька провела у 1897–1898 рр. К. Мельник. Пізніше саме О. Моця, вивчаючи поховальні пам'ятки південноруських земель IX–XIII ст., проаналізував поховальний обряд.

При розгляді поховальних пам'яток виявляються місцеві особливості. Вже на ранньому етапі з'являються пам'ятки типу Головно, Гусинне, Дуліби, Перевали, які відрізняються від східної групи аналогічних пам'яток. Йдеться про кургани, які відомі в середній течії Західного Бугу і у верхній течії Прип'яті, тобто в польських районах досліджуваної території. Як відзначають дослідники, пам'ятки типу Головно, хоч і виникли на тій же основі, що і більш східні, все ж помітно відрізняються від них [4, с. 10]. Могильники цього типу невеликі і, як правило, складаються з двох-чотирьох курганів, розміщених попарно: великий і поруч з ним маленький. Маленькі кургани здебільшого примикають до великих з південного заходу. Кургани розміщуються майже завжди в низовинах, на лугах біля боліт. Насипи круглі, висота великих курганів досягає 2 м, а маленьких – 0,5 м. Для слов'янського населення Полісся X–XIII ст. характерні невеликі кургани, розташовані групами з кількох десятків насипів у кожній. Як правило, пізніші кургани розташовані на підвищеннях [4, с. 12].

На Волині в IX–X ст. був поширений в основному обряд кремації, а на могильниках X ст. переважає обряд інгумації на рівні давнього горизонту. В той час в X–XI ст. збільшується кількість трупопокладень в підкурганних ямах. Частина з них виявлена на одних і тих самих могильниках поряд з синхронними похованнями обряду трупопокладання на рівні давнього горизонту. Застосування на Волині обряду трупопокладання в підкурганних ямах вже в X ст. є однією з місцевих особливостей поховальних пам'яток, тоді як на сусідніх територіях домінував кремаційний обряд або поховання на рівні давнього горизонту. В X–XI ст. кількість тілопокладень в ямах помітно збільшується. Як зауважує О. Моця, якщо порівнювати цей регіон з іншими руськими землями, то бачимо, що основна маса підкурганних ямних захоронень досліджена на території Західної Волині [9, с. 97].

Саме на території Західної Волині досліджена основна маса підкурганних ямних поховань. В цей же час на сусідній Східній Волині, на землях древлян, переважає обряд поховання на горизонті [14, с. 63-69]. В Середньому Подніпров'ї та Західній Волині зафіксовані ґрунтові поховання з матеріалами, які підтверджують гіпотезу про більш інтенсивне поширення християнства в цих районах у порівнянні з іншими південноруськими землями.

Вивчення курганних поховань у регіоні дозволило уточнити територію розселення волинян, древлян і дреговичів. Б. Прищепа зазначає, що на Волинській височині, де зосереджені пам'ятки волинян, з X ст. поширюється обряд поховання померлого в прямокутній ямі. Такі поховання відомі від Горині до Західного Бугу. У східних та північних сусідів волинян – древлян та дреговичів, зустрічаються кургани, у яких померлого покладено на рівні денної поверхні, або ж на підсипці [13, с. 173-173].

Зазначимо, що обряд кремації змінюється обрядом інгумації. Це пов'язано з соціально-економічним розвитком суспільства, коли мала сім'я стає господарською одиницею суспільства. З того часу поховальний обряд тісно переплітається з сімейно-родовим культом. Община бере участь у похоронах, проте основний тягар перекладається на сім'ю. Економічні труднощі цілком могли вплинути на ідеологічний світогляд слов'ян. О. Моця припускає, що переходу до інгумації сприяли ще ряд інших причин – перебудова язичницьких вірувань, нові юридичні норми життя, зміна не лише сімейного, але і суспільного пізнання, але про більшість з них можна лише здогадуватись [9, с. 83-84].

Важливим джерелом для дослідження культури місцевого населення є пам'ятки архітектури. Дослідженням архітектурних пам'яток сучасного міста Володимира-Волинського займався М. Каргер у повенний час. На думку дослідника, вони належать до волинської архітектурної школи, що сформувалась уже в другій половині XII ст. Першою будівлею, яка зведена в новій традиції, стала чотиристовпова триапсидна церква Михайлівського монастиря у сучасному Володимирі-Волинському. У Галицько-Волинському літописі Михайлівський монастир уперше згаданий під 1268 р. Церква була відкрита М. Каргером у процесі археологічних робіт у 1955-1956 рр. Дослідник дійшов висновку, що цей храм відрізняється від культових пам'яток Києва. Він мав заокруглені зовнішні кути замість звичних прямих, а стовпи його були не хрестоподібні в плані, як в інших храмах, а масивні квадратні. Дослідження М. Каргером даної церкви дозволяють датувати її другою половиною XII ст. і вважати першою на теренах Волині пам'яткою волинської архітектурної школи [2, с. 22]. Як бачимо, саме археологічні джерела дозволили виділити регіональні специфічні риси в архітектурі.

Цікавою пам'яткою архітектури другої половини XIII ст. міста Володимира була кругла у плані ротонда, яка входила до архітектурного комплексу Михайлівського монастиря. Її фундаменти були відкриті у 1956 р. М. Каргером. Виходячи із застосування брушатої цегли як основного будівельного матеріалу при збереженні техніки вапняного розчину, вчений ротонду зарахував до середини або навіть до другої половини XIII ст., періоду останнього розквіту волинського мистецтва [2, с. 28].

В плані висвітлення даного питання необхідно звернути увагу на ще один його аспект і підкреслити, що особливість будівництва на досліджуваній території, на відміну від інших давньоруських земель, є раннє застосування тут брушатої цегли, яка вже наприкінці XII – на початку XIII ст. витіснила не дуже практичну плінфу. З неї споруджені Михайлівська та

Василівська ротонди у Володимирі і пізніші церкви в Любомлі, Холмі, Грубешові. З території Західної Волині цегла-брущатка поширилась на інші руські землі: Галицьку, Київську та Переяславську. Як визначили І. Могитич та Р. Могитич специфічною рисою волинського зодчества було поширення в цей період так званої вендинської техніки кладки стін з брущатої цегли, суть якої полягала у переважанні цеглин, що уклалися «ложком» над укладеними «тичком» в одному ряду [8, с. 64-67].

По суті відсутність точних аналогів даних ротонд у вітчизняній архітектурі є найяскравішим свідченням їх місцевого характеру. Отже, можна з певністю твердити, що на рубежі XII–XIII ст. тут остаточно сформувалась зі специфічними рисами самобутня школа зодчества, роль якої в історії архітектури Русі явно недооцінювалась аж до останнього часу.

Таким чином, за допомогою археологічних джерел прослідкували як змінилась уява про культурне життя населення Волині, виділили його специфічні риси. Виникнення і поширення певних рис та властивостей духовної культури та мистецтва Волині сформувалось під впливом багатьох складових, адже на культурно-мистецькі процеси зазвичай впливають: економіка, суспільно-громадські та політичні відносини, ідеологія, міжнародні зв'язки, побутові реалії, етнокультурні процеси тощо. Співвідношення регіональних художніх процесів із процесами, що відбувалися в Європі в X–XIV ст., дають можливість виявити власну, регіональну специфіку культури Волині давньоруського часу і визначити її зв'язки з політичною, соціальною та етнічною сферами життя. У зв'язку з цим у культурі волинян було чимало запозичень, які, однак, не засвідчують вторинності, а органічно влітаються в місцеву культуру. Як бачимо, своєрідні риси проявляються в ювелірних прикрасах, поховальних пам'ятках і пам'ятках архітектури.

Джерела та література

1. Батюшков П. М. Волинь. Историчні долі південно-західного краю / П. М. Батюшков; пер. з рос. М. А. Миколаєнка. – Дніпропетровськ : Січ, 2004. – 424 с.
2. Каргер М. К. Вновь открытые памятники зодчества XII–XIII вв. во Владимире-Волыньском / М. К. Каргер // Ученые записки ЛГУ. – Л., 1958. – Вып. 29. – № 252. – С. 3-33.
3. Корзухина Г. Ф. Русские клады IX–XIII вв. / Г. Ф. Корзухина. – Москва–Ленинград : Издательство Академии Наук СССР, 1954. – 226 с.
4. Кухаренко Ю. В. Средневековые памятники Полесья / Ю. В. Кухаренко // Археология ССР: свод археологических источников. – М., 1961. – Вып. Е 1-57. – 39 с.
5. Кучинко М. М. Культура Волині та Волинського Полісся княжої доби / М. М. Кучинко, Г. В. Охріменко, В. М. Савицький. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. – 328 с.
6. Мельник Е. Н. Раскопки в земле лучан, произведенные в 1897 и 1898 гг. / Е. Н. Мельник // Труды XI Археол. съезда. – М., 1901. – С. 479-513.
7. Михайлова Р. Д. Художня культура Галицько-Волинської Русі / Р. Д. Михайлова. – К. : Видавн. дім "Слово", 2007. – 496 с.
8. Могитич І. Р. Особливості техніки мурування і архітектурних форм галицько-волинського зодчества X–XIV ст. / І. Р. Могитич, Р. І. Могитич // Археологія. – 1990. – № 4. – С. 64-67.
9. Моця А. П. Погребальніе памятники южнорусских земель IX–XIII вв. / А. П. Моця. – Киев : «Наукова думка», 1990. – 156 с.
10. Нариси культури давньої Волині / за заг. ред. Г. В. Охріменка. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 600 с.
11. Охріменко Г. Олександр Цинкаловський та праісторія Волині / Г. Охріменко [та ін.]. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2007. – 740 с.
12. Панишко С. Економічні чинники у процесі формування території Волинської землі / С. Панишко // Літопис Волині. Ч. 2 – Луцьк : Ред.-вид. відділ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2003. – С. 30-39.
13. Прищепя Б. А. Историчне краєзнавство Волині: Навчальний посібник / Б. А. Прищепя, О. П. Прищепя. – Рівне : ПП ДМ, 2008. – 352 с.
14. Русанова И. П. Территория древлян по археологическим данным / И. П. Русанова // Советская археология. – 1960. – № 1. – С. 63-69.
15. Руссов С. Волинские записки сочиненные Степаном Руссовым в Житомире / С. Руссов. – Санкт-Петербург, 1809. – 196 с.
16. Терський С. Історія Луцька. Т. 1. Лучеськ X–XV ст. : монографія / С. Терський. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2007. – 252 с.

УДК 903.21(477.81)

В. Баланович

СВИНЦЕВІ ПЛОМБИ ДОРОГОЧИНСЬКОГО ТИПУ З ПЕРЕСОПНИЦІ

В статті розглядаються свинцеві печатки дорогочинського типу знайдені на території села Пересопниця. Основною метою статті є введення сфрагістичних зразків малого розміру до наукового обігу, тим самим надати інформацію про ще один важливий центр знахідок plomb дорогочинського типу не лише науковцям, а й широкому колу зацікавлених.

Ключові слова: свинцева печатка, торгова плomba дорогочинського типу, Давньоруська сфрагістика.

The article deals with lead seal dorohochyn tipe found in the village Peresopnytsya. The main goal of the paper is the introduction of small samples in the scientific use, thus provide information about another important center finds dorohochyn type seals not only scientists, but also a wide range of stakeholders.

Keywords: lead seal, seals from Drogichin, Ancient sphragistics.

Невеличке село Пересопниця, що розташувалося на березі річки Стубли вже давно потрапило до сфери зацікавлень істориків, археологів, культурологів, філософів та й просто людей, які цікавляться історією та культурою рідного краю. Це й не дивно - такої історичної насиченості можуть позаздрити багато міст.

Існування потужного ремісничого, торгового, соціально-політичного центру на теренах Пересопниці в давньоруські часи вже давно доведено археологами та знаходить підтвердження в літописах. Разом з тим ще багато білих плям маємо в історії колишньої столиці удільного князівства.

Наявність уділу із столицею у Пересопниці передбачає наявність князівської адміністрації, яка регулювала всі сфери життя тогочасного суспільства від імені князя і за його розпорядженням. Фактично про існування такої адміністрації ми ні чого не знаємо. Власне як і те, яким чином саме тут здійснювався контроль в сфері торгівлі та митного збору. Адже саме від безперейного надходження в казну податків і зборів визначалися матеріальне благополуччя князя та його військово-політична міць.

Цікавими знахідками є свинцеві plombи і печатки. Вони трапляються різних розмірів і форм із різноманітними відтиснутими зображеннями. Завдяки відносно добрій подекуди ідеальній збереженості сфрагістичного матеріалу зробило можливим дослідження багатьох сфер життя давньоруського суспільства.

В Пересопниці окрім актових печаток великих розмірів часто знаходять малі сфрагістичні одиниці, невеликі круглі чи квадратні шматочки із свинцю із відтиснутими знаками – так звані plombи дорогочинського типу.

Перші випадкові знахідки plomb малих розмірів були зафіксовані у XIX ст. на території колишнього літописного давньоруського міста Дорогочин (тепер Дрогичин, Польща. Тому в літературі частіше зустрічається назва "Дрогичинські plombи"). З того часу серед археологів та істориків точаться суперечки для чого використовувалися ці маленькі свинцеві пластинки із різноманітними знаками на них, та яка різниця свинцевих plomb малих розмірів та великих свинцевих печаток.

Чеський археолог К. В. Зап побачивши у них подібність з польськими і чеськими гербами, відніс їх до митних клейм. К. П. Тишкевич відносив їх до релігійних талісманів, які були присвячені язичницьким божествам. Із закордону приходили відомості про існування схожих plomb ще в римський час. А. А. Котлярєвський ознайомився із роботою Тишкевича назвав їх знаками власності чи фабричними марками, що підтримали пізніше П. С. Єфименко і Е. Т. Соловійов. [4; с. 212]

Після проведених розкопок на дитинці Дорогочина у 1886 року і збільшення кількості печаток до декількох тисяч, дискусії відновилися. Н. П. Авенариус, який проводив розкопки вперше звернув увагу на присутність на маленьких свинцевих пластинах майже всіх букв кириличного алфавіту. Він датує їх XII–XIV ст. і відносив спочатку до товарних і митних plomb, а потім до bull, які привозилися до документів і можливо до митних ярликів.

Згодом plombи схожі на ті, які виявили в Дорогочині знаходили по всій території колишньої Давньоруської держави. Велика кількість печаток була знайдена в Україні зокрема і після здобуття нашою державою незалежності.

Важливим чинником у дослідженні plomb дорогочинського типу на території Волині стала побудова у 2011 році у селі Пересопниця Культурно-археологічного центру «Пересопниця» і створення на його базі археологічного музею, який окрім інших цікавих експонатів має колекцію вислих свинцевих печаток і plomb, яка постійно поповнюється новими екземплярами.